

Αρμενιστής

Τόμ. 1, Αρ. 1 (2023)

Αρμενιστής

Γρηγορίου του Θεολόγου ΠΟΙΗΜΑΤΑ από τὰ μικρὰ Εἰς ἑαυτὸν

Ἄγγελος Καλογερόπουλος

Copyright © 2023, Ἄγγελος Καλογερόπουλος

Άδεια χρήσης <https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-nd4/#>.

Γρηγορίου του Θεολόγου

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ἀπὸ τὰ μικρὰ εἰς ἑαυτὸν

(ἀπόδοση Ἄγγελος Καλογερόπουλος)

ΟΗ΄

ΣΤΗΝ ΨΥΧΗ ΜΟΥ

Ἔργο ἔχεις ψυχὴ μου καὶ μέγα ἂν θέλεις.

Ψάξε ποιά εἶσαι σὺ καὶ ποῦ πᾶς

ποῦθε ἦρθες καὶ ποῦ νὰ σταθεῖς τώρα πρέπει

καὶ ἂν εἶναι ζωὴ ὅ,τι ζεῖς ἢ ἂν ζωὴ

εἶναι κάτι ἀκόμα πιὸ πάνω.

Ἔργο ἔχεις ψυχὴ μου καὶ καθάρισε μ' αὐτὸ τὴ ζωὴ σου.

Τὸν Θεὸ νὰ μὲ κάνεις νὰ νιώσω, τοῦ Θεοῦ τὰ μυστήρια.

Τί πρὸ πάντων ὑπῆρχε καὶ γιὰ σένα τι ἔναι τοῦτο τὸ πᾶν

ποῦθε ἦρθε καὶ μετὰ ποῦ θὰ πάει

Ἔργο ἔχεις ψυχὴ μου καὶ καθάρισε μ' αὐτὸ τὴ ζωὴ σου.

Πῶς οἰακίζει καὶ στρέφει τὸ πᾶν ὁ Θεός·

ἢ πῶς ἄλλα πηγμένα τὰ ἔχει καὶ πῶς ἄλλα τὰ ἔχει νὰ ρέουν

καὶ μάλιστα ἐμᾶς πιὸ ρευστοὺς σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ ποῦ ὅλο ἀλλάζει

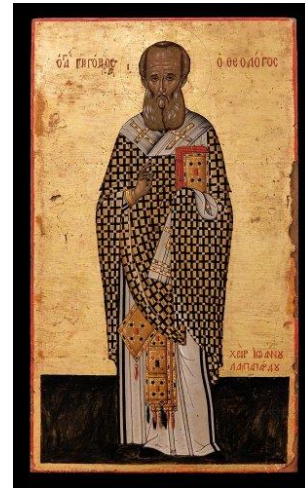
Ἔργο ἔχεις ψυχὴ· τὸν Θεὸ ὅποιος εἶναι νὰ βλέπεις

Ποιά ἢ πρώτη μου δόξα καὶ ποιά τώρα ἢ ντροπὴ μου·

ἀπὸ τι εἶμαι φτιαγμένος καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς μου ποιό νᾶναι;

Αὐτὰ νὰ μὲ κάνεις νὰ νιώσω καὶ θὰ πάψεις τοῦ νοῦ μου τὴν πλάνη

Ἔργο ἔχεις ψυχὴ μου· κι ἀπ' τὸν κόπο νὰ μὴν ἀποστάσεις

Εικόνα με τὸν Ἅγιο Γρηγόριο Θεολόγο. Ἀρχές 17ου αἰ. Το ἔργο φέρει τὴν υπογραφή τοῦ Κρητικοῦ ζωγράφου Ἰωάννη Λαμπάρδου (1627-1639) Μουσεῖο Μπενάκη

ΟΘ΄

Ποῦ πηγαίνει ψυχή μου; Σταμάτα. Ποῦ τραβᾷς καψερή;

Ἄχ, σέ ξελόγιασε ὁ γόης, σέ κλέβει.

Σέ πλησιάζει λιγάκι καὶ σοῦ φεύγει σέ λίγο ξανὰ

κι ἔπειτα ἔρχεται πάλι κοντά σου

σὰν τὸν λύκο στὸ μικρὸ μοσχαράκι

σοῦ κουνᾷ τὴν οὐρά, μὲ σκιρτήματα ἄγρια σέ στέργει

μέχρις ὅτου σέ κόψει ἀπ' τοῦ Θεοῦ τὴ νομὴ

καὶ σέ χάψει μὲ τὰ ὀλέθρια του δόντια

Π΄

Ἄμάν! Σέ ξελόγιασε πάλι ὁ κλέφτης, σέ κλέβει

σέ κλέβει, σέ κλέβει ὁ ἐχθρός· γύρνα πίσω

στὸν Λόγο γρήγορα πάλι, μὴν πέσεις μακριά.

Τυλίζου τὸν σταυρὸ καὶ θὰ πάψει ἡ ζημιὰ.

ΠΑ΄

Ψυχή κοίτα ψηλὰ καὶ ξέχασε τὰ χθόνια ὄλα

μὴ σέ τραβήξει τὸ κορμί σου στὸ κακό.

Μικρὴ εἶναι τούτη ἡ ζωὴ, κι ὁ πλοῦσιος,

σάμπως σέ ὄνειρο καλοπερνάει,

κι ἄλλον ἀλλιώτικη τὸν βρῆκε τύχη.

Μόνο τὸ βιὸς τῆς καθαρῆς ζωῆς κρατεῖ γιὰ πάντα

κι εἶναι πολὺς αὐτὸς ὁ πλοῦτος

καὶ πιὸ ὑπέροχο

τέτοιο περίσσευμα νὰ ζεῖς

ΠΒ΄

Ἄλλοι χρυσάφι, ἄλλοι ἀσήμι

κι ἄλλοι τραπέζια γεμάτα ποθοῦν,

παιχνίδια τούτης ἐδῶ τῆς ζωῆς.

Κι ἄλλοι μεταξωτὰ φορέματα,

χωράφια καρποφόρα ἄλλοι

κι ἄλλοι τετράποδα κοπάδια.

Μὰ ὁ Χριστὸς γιὰ μένα πλοῦτος μέγας
ποὺ ὁ νοῦς μου γυμνὸς κάποια φορὰ
καὶ καθαρὸς θὰ τὸν ἰδεῖ.

Καὶ ὅλα τ' ἄλλα ἄς τάχει ὁ κόσμος

ΕΙΣ ΤΑ ΕΜΜΕΤΡΑ (ἀπόσπασμα)

Τέταρτον εὖρον ἐν τῇ νόσῳ πονούμενος
παρηγόρημα τοῦτο, κύκνος ὡς γέρων
λαλεῖν ἐμαυτῷ τὰ πτερῶν συρίγματα
οὐ θρῆνον, ἀλλ' ὕμνον τιν' ἐξιτήριο

Τέταρτον, βρῆκα καθὼς πονοῦσα στήν ἀρρώστια μου
τέτοια παρηγοριά, ὅπως ὁ γέρος κύκνος,
ποὺ τραγουδᾷ στὸν ἑαυτό του καθὼς συρίζουν τὰ φτερά του
μὰ ὄχι κάποιο θρῆνο, μὰ κάποιον ἐξιτήριο ὕμνο

ΣΧΟΛΙΟ

Ὁ Γρηγόριος ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανοὺς ποιητές. Καὶ μάλιστα ὁ πρῶτος ποιητὴς ποὺ γράφει σὲ μιὰ ἐξομολογητικὴ ποίηση ἀποτυπώνοντας τὴν ζωὴ του καὶ τὴν ψυχὴ του σὲ πολυάριθμους στίχους στὰ *Ἔπη εἰς ἑαυτόν*. Ὁ ἴδιος ὁ Γρηγόριος διατυπώνει τὴν ποιητικὴ του θεωρία στὸ ποίημα *Εἰς τὰ ἔμμετρα* ὅπου μάλιστα ὀρίζει τὴν ποίηση ὡς «ὄχημα τοῦ καλοῦ»

Τὴν εἰκόνα τοῦ κύκνου ποὺ τραγουδάει μᾶς τὴ θυμίζει καὶ ὁ Γρηγόριος ναζιανζηνὸς στὸ σπουδαῖο ποίημά του Εἰς τὰ ἔμμετρα:

Παρατηρεῖ τὴν «κενὴν γλωσσαλίαν», τὴν φλυαρία ἐνὸς κόσμου «ράγέντος». Μέσα σ' αὐτὸν τὸν πολυδιασπασμένο κόσμο δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ διατυπώσει λόγους «ἀναμφιλέκτους», ἀναμφισβήτητους δηλαδὴ καὶ ἀναντίρρητους. Κι ἔτσι ὁ λόγος τοῦ καθενὸς γίνεται τὸ δικό του ἔρεισμα γιὰ τὴ δική του ἐκτροπή. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Γρηγόριος διαλέγει τὸ δρομὸ τῆς ποίησης, γιὰ νὰ τιθασεύσει τὴν δική του ἀμετρία («οὕτω πεδῆσαι τὴν ἐμὴν ἀμετρίαν»). Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος λόγος ποὺ τὸν ὀδηγεῖ στὴν ποίηση, ἡ μετρημένη τῆς γλώσσα. Ἀλλὰ ἡ ποίηση εἶναι ἐπίσης ἕνα «τερπνὸν φάρμακον», καθὼς μὲ τὴν τέχνη τῆς γλυκαίνει τὸ «πικρὸν τῶν ἐντολῶν». Ἄλλος ἕνας λόγος λοιπὸν νὰ προσφύγει σ' αὐτήν. Ὁ τρίτος λόγος εἶναι ὅπως παραδέχεται κι ὁ ἴδιος μικροπρεπής. Δὲν εἶναι δυνατὸν οἱ μὴ χριστιανοὶ νὰ ὑπερέχουν σ' αὐτὸν τὸν τομέα. Μόνο ποὺ ἡ ἐπίδοση τῶν χριστιανῶν στὴν ποίηση δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναγάγει τὴν τέχνη σὲ αὐταξία. «Τὸ

κάλλος ἡμῖν ἐν θεωρίᾳ», γράφει. Τὸ νόημα χαρίζει τὴν ὁμορφιά. "Ἐνα νόημα ποῦ προσεγγίζεται μὲ τὴν πνευματικὴ θέα (θεωρία). Ἄρα δὲν προέχει ἡ ποίηση. "The poetry does not matter", τὸν συναντάει αἰῶνες ἀργότερα ὁ Ἐλιοτ, χωρὶς νὰ τὸ ξέρει. "Ἐνα παιχνίδι εἶναι, γράφει ὁ Γρηγόριος, ποῦ παίξαμε μ' ἐσᾶς τοὺς σοφοὺς. Κι ὁ τέταρτος λόγος εἶναι νὰ βρῖσκει μιὰ παρηγοριὰ στὴν ἀρρώστια του (ἃς θυμηθοῦμε καὶ τοῦ Καβάφη τὸ: «Εἰς σὲ προστρέχω Τέχνη της Ποιήσεως,/ποῦ κάπως ξέρεις ἀπὸ φάρμακα-νάρκης τοῦ ἄλγους δοκιμές,...») καὶ σὰν γέροντας κύκνος μὲ τὰ σφουρίγματα τῶν φτερῶν του νὰ τραγουδᾷ ὄχι ἓνα θρήνο, ἀλλὰ «ῦμνον τινὰ ἐξιτήριο», παραπέμποντας στὸ γνωστὸ χωρίο ἀπὸ τὸν Φαίδωνα τοῦ Πλάτωνα. Ἡ ποίηση λοιπὸν, εἶναι ὄχημα τοῦ καλοῦ («τὸ τερπνὸν τοῦ καλοῦ ποιούμενοι ὄχημα») καὶ γι' αὐτὸ σὲ ἄλλο του ποιήματα διακηρύσσει πὼς δὲν τραγουδάει τὴν Τροία, τὴ μανία τῶν πόθων ἢ τὸ κάλλος τῶν ἐφήβων, ἀλλὰ τραγουδάει τὸν μεγάλο Θεό, τὴν ἀρμονία τοῦ κόσμου στὴν ὁποία τὰ πάντα ὁδηγοῦνται.

Γράφει ἐπομένως μιὰ στρατευμένη ποίηση θέλοντας νὰ ἀντισταθεῖ στὴν «ἄθεσμον τοῦ Ἰουλιανοῦ νομοθεσίαν» ποῦ ἀπέκλειε τοὺς Χριστιανούς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία καὶ μιμούμενος τὸν Ἀπολλινάριο ποῦ μὲ τὰ πολύστιχα ποιήματά του ἔστρεψε πολλοὺς στὴν αἵρεση, αὐτὸς μὲ τὰ δικά του ποιήματα νὰ κρατήσῃ τοὺς ἀνθρώπους στὴν ὀρθὴ πίστη (Γρηγόριος ὁ πρεσβύτερος, *Βίος Γρηγορίου Θεολόγου*, PG35.304, A–B) θεωρώντας τὴν ποίησή του προῖον τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος κι ὄχι «ἀνθρώπινη καινοτομία» (Γρηγορίου Ναζιανζινοῦ, *ἐπιστολή* 101.73